

Dansk Skolemuseum 2001

Af museumsleder Ph.d. Keld Grinder-Hansen

Dansk Skolemuseum har i 2001 markeret sig udadtil med tre større, eksternt finansierede særudstillinger, der indeholdt en række indlånte genstande fra museer og andre institutioner.

Museet har i år medvirket ved udgivelsen af tre publikationer. Museet har fået indrettet en smuk og funktionel reception, hvor museets gæster kan modtages og betale den pr. 1. 1. 2001 indførte entréafgift.

*»Nathalie Zahle« i porten til
Dansk Skolemuseum på jubi-
læumsdagen 1. maj 2001, hvor
Zahle-skolerne fyldte 150 år, foto
Christian Glenstrup.*

Særudstillinger

Zahle-udstilling

I anledning af 150 året for grundlæggelsen af Natalie Zahles skoler viste Dansk Skolemuseum i perioden 1. maj – 15. juli særudstillingen: »Efter hver tids behov – Natalie Zahles skole – 1851-2001«. Udstillingen skildrede Natalie Zahle som pædagog og person, og fremstillede vigtige sider af Zahle-skolernes virke gennem 150 år, såvel i hverdag som i fest. Zahle var en foregangskvinde i 1800-tallets anden halvdel, der arbejdede for at bedre pigernes uddannelsesmuligheder i grundskole, gymnasium og seminarium. Først o. 100 år efter skolens start blev drenge lukket ind på Zahles uddannelser. I udstillingen vistes bl.a Natalie Zahles kontor med originalt inventar, skolens festsal med talerstol og portrætter, eksempler på skolens karakter- og vidnesbyrdprotokoller, tableauer med karakteristiske Zahle-fag som husgerning og gymnastik og et et righoldigt fotomateriale fra skolens lange historie, hentet i arkiver og hos tidligere Zahle-elever. Udstillingen henvendte sig til et bredt publikum, også til børn der med udgangspunkt i Zahles historie ville kunne lære noget om skolens udvikling og drenge og pigers forskellige vilkår i undervisningen i årtierne omkring 1900.

Et kig ind i øverste klasse på Peters Rest skole ca. 1910. Skolen var en af von Scholten's Landskoler. Skoledirektør Rübner-Petersen, 1907-17, reformerede skolevæsenet i Dansk-Vestindien og styrkede bl.a. danskundervisningen i skolerne, foto Jørgen Bjerregaards samling.

Udstillingen åbnedes med et historisk optog med »Natalie Zahle« i spidsen fra Zahle-skolernes adresse på Nørrevold til Dansk Skolemuseum i Rådhusstræde. Her underholdt Minna Hess Thaysens Zahle-kor med gamle Zahle-sange, og de mange receptionsgæster trakteredes med Zahle-kager. Udstillingen var tilrettelagt af forskningsadjunkt Lisbeth Haastrup, lektor Gudrun Haastrup og Dansk Skolemuseum, i tæt samarbejde med Zahle skolerne og lederrådet – Helle Byskov, Chresten Kruchov og Caj Olsen.

Skolen i Dansk Vestindien

Den 3. august åbnede Dansk Skolemuseum særudstillingen: »Skolen i palmernes skygge – Samfundet og skolen i Dansk Vestindien 1671-1917«. Udstillingen tog fat i en hidtil underbelyst side i den danske kolonihistorie: Skolens funktion som koloniserende faktor i de danske kolonier. Udstillingen skildrede med fotografier, malerier og andet originalmateriale de forskellige skoleformer på øerne i danskerperioden: De tidlige herrnhuter-skoler, de engelskinspirerede lancasterskoler, private og kommunale skoler. Særligt focus blev lagt på de skoler for slavebørn, som generalguvernør Peter von Scholten oprettede. Det var von Scholtens hensigt, at slaverne skulle opdrages til frihed. Ved den såkaldte »landskolelov« fra 1839 indførtes tvungen skolegang for slavebørn, og den forpligtede myndighederne til at oprette slaveskolerne på øerne. Bygningerne til flere af disse slaveskoler er bevaret i dag. Udstillingen berettede endvidere, hvordan skoledirektør Rübner-Petersen i de sidste tiår af Dansk Vestindiens historie forsøgte at forbedre og fordanske undervisningen i skolerne. Endeligt belyste udstillingen enkelte afro-caribiske lærerskæbner som David Hamilton Jackson, Frederik McFarlane og Victor Cornelins, som på hver deres måde forsøgte at skabe sig en tilværelse i en tid præget af racefordomme og kolonialisme.

Udstillingen indlånede genstande fra en lang række museer og institutioner herunder Nationalmuseet, Sø- og Handelsfartmuseet, Orlogsmuseet, Botanisk Museum, Rigsarkivet, Det Kongelige Bibliotek, Frederiksborg slot og Gavnø slot.

Ved åbningen den 3. august deltog en større gruppe af vestindere, der netop i disse uger var på besøg i Danmark som gæster hos Dansk Vestindisk selskab. »The Original Danish Polcalypso Orchestra« spillede vesteuropæisk inspireret calypso-musik ved åbningen og skabte en festlig og eksotisk ramme for begivenheden. Udstillingen var tilrettelagt af stud.mag. Rune Clausen og Keld Grinder-Hansen. Udstillingen vistes 2001 ud.

Sprogudstillingen

Som en markering af det europæiske sprogår 2001 arrangerede Dansk Skolemuseum i samarbejde med konsulent Signe Holm-Larsen en særudstilling om fremmedsprogundervisningens historie i Danmark under titlen »Vore fælles sprog – sprog som interkulturelt værktøj før og nu«. Udstillingen vistes i perioden 18.12.2001-1.3.2002. Målet med udstillingen var at skildre fremmedsprogenes pædagogik og rolle i det danske skolesystem gennem historien, belyst i forhold til samfundets skiftende behov for fremmedsprogskyndige borgere.

Tidsmæssigt strakte udstillingen sig fra middelalderens katedralskoler, hvor latin var det fælles sprog i Europa, over 1700- og 1800-tallets lærde skoler og op til nutidens folkeskoler og gymnasier, hvor engelsk dominerer blandt fremmedsprogene og foreslås indført tidligere og tidligere i grundskolen. Publikum blev i udstillingen præsenteret for eksempler på audiovisuel fremmedsprogsundervisning (sprogbånd, sproglaboratorium, computere med cd-rom og internetopkobling m.m.) ved siden af et udvalg af århundredernes vigtigste fremmedsprogs-lærebøger.

Tilvæksten til museets samlinger

I løbet af året har museet modtaget en lang række gaver af skolehistoriske genstande fra skoler og privatpersoner. Donationer kan bestå af alt fra en til flere hundrede museumsgenstande. Herudover har museet indsamlet et stort genstandsmateriale fra skoler og undervisningsinstitutioner landet over. Fysikgruppen har i løbet af året forøget museets i forvejen betydelige fysiksamling med yderligere apparater, der er indkommet fra en række privatpersoner og undervisningsinstitutioner.

Blandt årets markante erhvervelser kan nævnes en stor samling computere og printere, brugt i undervisningen i Vestsjælland amt, som er overdraget Dansk Skolemuseum af Holbæk Seminarium.

Fra den tidligere søndagsskole i Kristkirken på Enghave plads modtog museet o. 80 anskuelsesbilleder, hvor en række ikke tidligere havde været repræsenteret i museets samling. Fra tegneren og bogillustratoren Thora Lund (født 1916) modtog museet en samling af hendes originaltegninger til skolebøger. Fra det tidligere sløjdmodeludvalg i Københavns kommune fik museet overdraget en større samling af sløjdmodeller.

Registrering af samlingerne

På grundlag af den etablerede registreringsplan er arbejdet med at registrere museets samling på anslået 100.000 genstande fortsat. Med de nuværende mandskabsressourcer er det vanskeligt blot at følge med i registreringen af det nytilkomne genstandsmateriale, så den retrospektive inddatering foregår kun i begrænset omfang.

Magasinforhold

Dansk Skolemuseum råder over to magasinrum på i alt godt 500 m² i kælderen under Tingbjerg skole, som fungerer som supplement til museets nærmagasin i Kompagnistræde. Arbejdet med at indrette og organisere magasinrummene er fortsat i 2001, hvor der bla. er gennemført en a-jourføring af anskuelsesbilledsamlingen.

Forespørgsler og udlån

Antallet af faglige forespørgsler til museet er betydeligt. På årsbasis drejer det anslået om mellem 200-300 forespørgsler, som tilsammen lægger beslag på en ikke ubetydelig del af det faglige personales tid. Museets genstandsmateriale, specielt planche- og billedsamlingen er meget efterspurgt af forlags billedredaktører og forfattere, ligesom samlingerne og ikke mindst skolestuen har været benyttet ved reklamefilm, fjernsyns- og filmoptagelser. Endelig udlånte museet jævnligt genstande til andre museer, skoler og undervisningsinstitutioner.

Inventar og materiel

I forbindelse med særudstillingen om Zahle blev der koblet montre-alarmer på fem enheder i museets særudstillingslokaler. Museets reception blev nyindrettet med receptionsdiske designet og bygget af museumsforvalter Philip Davies. I nærmagasinnet etableredes en fast reproopstilling til museumsfotografering.

Biblioteket

Bibliotekar Bente Pedersen påbegyndte i samråd med Dine Nordentoft en systematisk opstilling af museets bibliotek. Museet modtog i foråret fra Danmarks Pædagogiske Bibliotek den omfattende skolehistoriske bogsamling fra det tidligere skolehistoriske institut på Lærerhøjskolen

Tilvæksten medfører en væsentlig forbedring af museets bibliotek.

Besøg og formidling

Det samlede besøgstal for 2001 vurderes i skrivende stund (primo september) at blive lidt mindre end sidste år (knap 13.000 besøgende). Dette skyldes dels den varme sommer, som har reduceret besøgstallet på alle museer, en mindre nedgang i antallet af grupperundvisninger til o. 350, men det kan heller ikke afvises, at indførelsen af entré kan have været medvirkende til, at besøgstallet er faldet.

Museets åbningstider har i 2001 fremdeles været: mandag-fredag 10-16, lørdag lukket og søndag 12-16.

Fra 1. januar 2001 indførtes entré på museet. Prisen er 25 kr for voksne, 15 kr. for børn og 20 kr. for deltagere i grupper på over 10.

Museet har i 2001 givet skoleklasser tilbud om at opleve »skolen i gamle dage« med morgensang, læsning og skrivning. Hertil kommer et undervisningstilbud om at opleve »gammeldags biologiundervisning« på grundlag af 1950'ernes biologiske undervisningskasser.

Samarbejde og kontakter

Museet er medlem af Museumsrådet for København og Frederiksberg og Dansk Kulturhistorisk Museumsforening. Museets medarbejdere deltager i DKM's møder og arrangementer.

I foråret 2001 gennemførte Dansk Skolemuseum i samarbejde med Sæby Museum en etnologisk undersøgelse af Torshøj forskole ved Sæby. Etnolog Mette Kirk var ansat i en to-måneders periode til at gennemføre undersøgelsen med midler fra Statens Museumsnævns rådighedssum.

Forskning og formidling

I løbet af året har Dansk Skolemuseum haft besøg af en række skolehistoriske forskere, ligesom museet har besvaret en række elektroniske forespørgsler af faglig karakter fra ind- og udland.

I 2001 har Dansk Skolemuseum forberedt udgivelsen af tre bøger. I samarbejde med Selskabet for Dansk Skolehistorie udgav Dansk Skolemuseum bogen »Institut, Selskab, Museum. Skolehistorisk hilsen til Vagn Skovgaard-Petersen«, der indehol-

der en række skolehistoriske artikler bl.a. om det skolehistoriske institut på Danmarks Lærerhøjskole, om Selskabet for Dansk Skolehistories virksomhed, herunder indholdsfortegnelse over selskabets årbog i perioden 1967-2000, og en artikel om det første Dansk Skolemuseums historie 1887-1934. Bogen udkom i maj 2001.

I forlængelse af særudstillingen »Skolen i palmernes skygge« har Dansk Skolemuseum i samarbejdet med Eva Frellesvig og Karen Sivebæk Munk-Nielsen redigeret en bog med i alt 10 artikler om forskellige aspekter af det dansk vestindiske skolevæsen. Forfatterkollegiet består af en række – fortrinsvis – yngre forskere indenfor vestindisk skolehistorie. Bogen udgives i samarbejde med Odense Universitetsforlag. Konsulent Signe Holm-Larsen redigerer en bog om fremmedsprogenes historie i Danmark, hvor en række fremtrædende sprogfolk medvirker. Bogen forventes at udkomme primo 2002. Bogen er finansieret via tipsmidler fra Undervisningsministeriet.

Dansk Skolemuseums personale har skrevet følgende skolehistoriske bidrag

Keld Grinder-Hansen:

- Dansk Skolemuseum 1999, *Uddannelseshistorie* 1999, Odense 2000, s.165-72.
- Broby og skolen. I: *Broby – en central outsider*, red. O.Harsløf, København, 2000, s.42-62.
- Dansk Skolemuseum 2000, *Uddannelseshistorie* 2000, København, 2001, s. 139-47.
- København i klasseværelset, *Gader & Stræder*, nr.1, 2001, s.7-8.
- Dansk Skolemuseum 1887 – 1934 – materialesamling og museum, i *Institut Selskab Museum. Skolehistorisk hilsen til Vagn Skovgaard-Petersen*, København, 2001, s. 45-61.
- Skolen i Vestindien og vestindere i Danmark, *Gader & Stræder*, nr. 8, 2001, s. 7.
- Danskhed og didaktik – i dansk-vestindiske skoler i *Skolen i palmernes skygge* (under udgivelse).

Åse Højlund Nielsen:

- Heltedåd og Kvindedåd – historiske billedtavler fra sidste halvdel af 1800-tallet, artikel i *Siden Saxo* (under udgivelse).
- Vestindiske elever i danske skoler, artikel i *Skolen i palmernes skygge* (under udgivelse).

Keld Grinder-Hansen har i løbet af året holdt en række skolehistoriske foredrag for seminarieklasser på Dansk Skolemuseum, på Københavns Dag og Aftenseminarium, Holbæk Seminarium og på De Frie Grundskolers Lærerforenings kursus for nyansatte lærere. Keld Grinder-Hansen har ligeledes deltaget i 5 fjernsyns- og radioudsendelser om skolehistoriske spørgsmål.

Den rådgivende komité for Dansk Skolemuseum

I december 2001 afholdtes det årlige medlemsmøde for den rådgivende komité for Dansk Skolemuseum. Omkring 30 organisationer og institutioner er medlemmer af komitéen.

Museets økonomi

Der lykkedes desværre heller ikke at forøget museets basisbudget i år 2001, så der vil stadig være behov for at arbejde for at øge de faste drifttilskud i de kommende år, således at museet med tiden kan nå sin ønskede status som et professionelt drevet specialmuseum for uddannelses- og skolehistorie. Derimod opnåede museet pæn fondsstøtte til en række af museets projekter.

Følgende fonde og institutioner har givet økonomisk støtte til projekter på Dansk Skolemuseum 2001:

Dronning Margrethe og Prins Henriks Fond

V.Gieses Legat

Alfred Good's Fond

Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse

Brygger Jacobsens Mindelegat

Undervisningsministeriet

UNESCO's Nationalkomité

N. Zahles skole.

Museets organisation

Museet blev stiftet i oktober 1995. Stifterne var Danmarks Lærerforening, Lærerstandens Brandforsikring og Undervisningsministeriet. Museet er en selvejende institution med egen bestyrelse. Samlingerne er ejet af Undervisningsministeriet.

Museets personale

Museumsleder, ph.d. Keld Grinder-Hansen, museumsinspektør, cand.mag. Åse Højlund Nielsen (barselsorlov januar-august), administrator, cand.scient.bibl. Christine Nordentoft, forvalter Philip Davies, receptionist Anne Giehm, konsulent, mag.art Christian Glenstrup, bibliotekar Bente Pedersen, rengøringsassistent Ying Li (barselsorlov), rengøringsassistent Jens Turner, forvalterassistent Kristian Bornebie (fra august), forskningsadjunkt Lisbeth Haastrup (ansat i forbindelse med Zahle-udstillingen), stud.mag. Rune Clausen (i forbindelse med Vestindien-udstillingen).

Herudover var følgende personer tilknyttet museet som frivillig, ulønnet arbejdskraft: Karen Margrethe Abrahamsen, Erland Andersen, Sven Bang, Brita Bjørling Johannsen, Jane Dahl, Jørgen Duus, Kaj Garulf, Jørgen Jensen, Britta Kragelund, Mogens Laursen, Lissa Nicolajsen, Helge Petersen, Jørgen Pedersen, Finn Reindahl, Lilian Scheel, Else Schou, Jens Peder Skov, Inger Tegllund-Jensen, Ruth Toft.

De frivillige medarbejderes indsats skal atter i år fremhæves, som en nødvendig forudsætning for gennemførelse af museets udadvendte virksomhed. Der afholdtes i løbet af året månedlige orienteringsmøder for museets frivillige medarbejdere. D. 5. oktober foretog museets personale en faglig udflugt til Skåne.

Museets bestyrelse

Formand Jørgen Jensen, udpeget af Lærerstandens Brandforsikring; næstformand Anni Herfort Andersen, udpeget af Danmarks Lærerforening; tidl.undervisningsdirektør Holger Knudsen, udpeget af Undervisningsministeren; formand Gorm Leschly, Gymnasieskolernes Lærerforening, udpeget af den Rådgivende Komité for Dansk Skolemuseum; direktør Birgitte Possing, udpeget af Rigsantikvaren, fra 1. august afløst af museumschef Carsten U. Larsen, Nationalmuseet; professor, dr. pæd. Vagn Skovgaard-Petersen, udpeget af Selskabet for Dansk Skolehistorie; prorektor Nils Holdgaard Sørensen, udpeget af Danmarks Pædagogiske Universitet.

Keld Grinder-Hansen. f. 1959, cand. mag. i Historie og Etnologi. Ph.d. 1996. Leder af Dansk Skolemuseum fra 1997.